

Резюме

Дякович М. М. Прекращение гражданского правоотношения как способ защиты.

Статья посвящена исследованию прекращения гражданского правоотношения как акта волеизъявления участников и как способа охраны и защиты прав и интересов участников гражданского правоотношения. Поскольку юридическая природа расторжения договора остается дискуссионной, исследованы позиции ученых по этому вопросу. Определена разница между правовыми понятиями «расторжение договора» и «отказ от договора».

Обоснована эффективность использования в нотариальной практике юридического факта прекращения правоотношения путем заключения договора об отказе от сделки.

Ключевые слова: прекращение правоотношения, акт волеизъявления участников, способ охраны и защиты прав и интересов, расторжение договора, прекращение обязательства, отказ от сделки.

Summary

Dyakovych M. Suspension of civil legal relation as a mean of protection.

The article is dedicated to the research of civil legal relation suspension as an act of will of participants and as a mean of protection and defence of their legal rights and interests. While legal nature of contract dissolution is still under discussion, positions of scientists concerning this question are analysed. The difference between legal notions “contract dissolution” and “contract refusal” is determined. Effectiveness of legal fact of legal relations suspension in notarial practice is substantiated by the conclusion of agreement on legal act refusal.

Key words: legal relation suspension, act of will of participants, mean of legal rights and interests protection and defence, dissolution of contract, suspension of obligation, legal act refusal.

УДК:347.1

В. К. АНТОШКИНА

*Валерія Костянтинівна Антошкіна, доцент
Університету банківської справи Національного
банку України*

РОЛЬ ПРАВОЧИНУ, КОРПОРАТИВНИХ АКТИВ У ПРОЦЕСІ САМОРЕГУЛЯЦІЇ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН

Усі галузі вітчизняного права, в тому числі цивільне право, характеризуються наявністю значних правових особливостей, які відображають природу регульованих ними відносин. Серед основних характерних рис цивільного права відзначають наступні: широта сфери його дії, а, відповідно, і обширність і складність цивільного законодавства; історичні корені цивільного права; вплив міжнародно-правового регулювання; метод цивільно-правового регулювання (диспозитивність, самоорганізація); захист порушених прав за допомогою впливу не так на особистість правопорушника, а на його майно. Ці особливості відіграють важливу роль, у тому числі у правильному тлумаченні цивільно-правових норм, ось чому є необхідним їх докладне вивчення і врахування при здійсненні такої діяльності. Саме тому предметом нашого дослідження буде один із вказаних аспектів цивільного права, а саме – начала самоорганізації та їх вплив на здійснення правоінтерпретаційної діяльності. Основи самоорганізації базуються на принципі диспозитивності й зумовлені особливостями механізму цивільно-правового регулювання. На підставі цих основ відбувається формування актів локального регулювання (корпоративні), укладення договорів, здійснення односторонніх правочинів і т.п.

Питання регулювання правовідносин із застосуванням індивідуальних актів були предметом розгляду як фахівців із загальної теорії права – Ю. О. Тихомирова В. М. Горшенева, С. С. Алексєєва, так і вчених-цивілістів – Б. Є. Лернера, М. М. Сібільова, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. С. Якушева, але в рамках нашого дослідження необхідно визначити і проаналізувати ті особливості правочинів та корпоративних актів, які безпосередньо впливають і мають обов'язково враховуватися при здійсненні правоінтерпретаційної діяльності.

На сучасному етапі зростання обсягів правового регулювання поєднується з розвитком процесу саморегуляції. Співіснування двох механізмів правового розвитку цивільного права: державного регулювання і саморегулювання має давню історію. Правове регулювання в усі часи є державно-правовим за своїм змістом, у різні періоди ним встановлюються такі, що різняться за обсягом, межі саморегулювання.

Кореляція цих механізмів правового регулювання визнається вченими різних напрямів. Так, юристи трактують правове регулювання як поєднання державного регулювання і саморегулювання права¹. Економісти більш розширено вирішують дане питання, виокремлюючи чотири види регулювання – державне, спільне регулювання бізнесу і влади, делеговане саморегулювання, добровільне саморегулювання².

Більший простір для реалізації юридичними і фізичними особами своїх правових можливостей відкриває саме індивідуальне правове регулювання, у тому числі договірне саморегулювання, в якому якнайповніше проявляються активність, ініціатива й заповзятливість суб'єктів права.

Створення правових умов для повного саморегулювання означає легальне поле для використання таких регуляторів, як договори в приватному і публічному праві, локальні акти, норми-самозобов'язання, обернені «всередину» організацій – суб'єктів або до їх відносин між собою. Публічність в широкому сенсі властива інститутам і актам прямої демократії. В усіх випадках в наявності ширший вибір альтернатив рішень³.

В. М. Горшенев також відрізняє «автономне» регулювання від індивідуальної регламентації цивільно-правових відносин. Звичайно, відрізнити саморегуляцію від владно-державного індивідуального регулювання необхідно. Проте і при саморегуляції відбувається індивідуальна, така що належить тільки до даного індивідуального випадку, регламентація прав і обов'язків⁴.

Б. Е. Лернер вважає, що в підсистемі приватноправових засобів, разом із нормами права, правовідносинами, правовими принципами, відповідальністю і т.п. особливе місце займають акти саморегулювання⁵. Акти саморегулювання, на відміну від актів індивідуального регулювання, полягають переважно у встановленні суб'єктивних цивільних прав і обов'язків за допомогою укладення договорів або здійснення односторонніх правочинів⁶.

При цьому необхідно «майново-розпорядливу самостійність» розуміти в аспекті змісту «товарних» майнових відносин. Це означає таку міру майнової відособленості, коли суб'єкти один щодо одного майново самостійні та своєю волею розпоряджаються матеріальними благами⁷.

Ознаки актів саморегуляції цивільно-правових визначені таким чином (рис. 1):

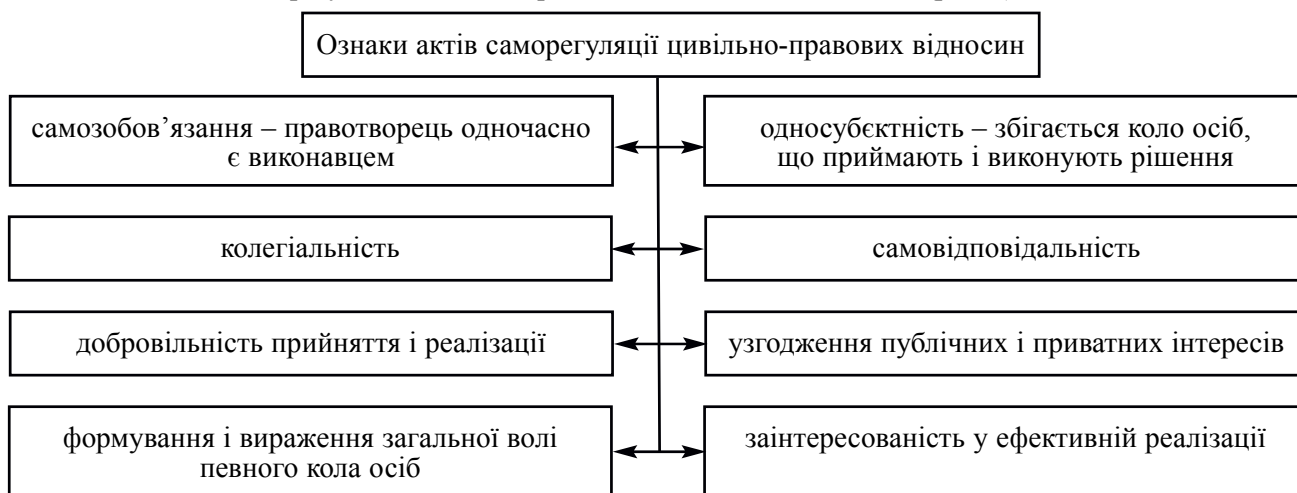


Рис. 1. Ознаки актів саморегуляції цивільно-правових відносин⁸

Самоорганізація соціально-правових зв'язків суб'єктів цивільних правовідносин дає змогу врахувати та збалансувати їх різнобічні інтереси в процесі набуття і реалізації ними прав та виконання обов'язків. Специфіка односторонніх і договірних актів саморегулювання полягає в їх універсальності як правових засобів опосередкування цивільного обігу.

Принцип саморегуляції учасниками цивільних відносин в умовах конкретного договору своїх прав і обов'язків обумовлює можливість відступати від положень актів цивільного законодавства за окремими винятками. На думку М. М. Сібільова, в цьому аспекті ЦК України виходить зі своєї імплицитної презумпції відносно-імперативного характеру норм у царині договірних відносин, які забезпечують можливість саморегулювання в ній⁹.

Особливість договору як правового акта регулятора цивільно-правових відносин полягає в упорядкуванні відносин між його сторонами, виконання функції саморегулювання цих відносин. Договір виступає універсальним правовим засобом сфери приватного права, як засіб саморегуляції у договірній сфері та одна із форм виразу права.

Універсальність договору як регулятора відносин іноді використовується для заміни регулювання інших відносин, наприклад, корпоративних, регульованих законом і локальними (внутрішньокорпоративними) актами. Внаслідок цього стали популярними договори між акціонерами, що підміняють за своєю суттю корпоративне регулювання¹⁰.

Цивільний Кодекс України 2003 р. своїми положеннями регулювання в приватній сфері значно перемістився до саморегулювання. Як слушно зазначають науковці, це сталося завдяки допустимості встановлення в договорі численних умов, не передбачених у законодавстві, можливості відступати від законодавчого регулювання та застосовувати іншим чином таку основну засаду цивілістичного регулювання, як свобода договору¹¹. Такий законодавчий підхід дає можливість сторонам договору виважено ставитися до опрацювання його умов і, як наслідок, належним чином його виконувати, що значно знижує необхідність у застосуванні процедури тлумачення.

Односторонній правовий акт на відміну від договору регулює відносини інших осіб (іноді за участю особи, яка його видала). За допомогою цієї особливості можна чітко розмежовувати договір та односторон-

ній правовий акт, виданий двома або більше суб'єктами. Обидва документи виражають погоджену волю двох або більше осіб, що видали правовий акт. Проте договір укладається сторонами для врегулювання своїх взаємовідносин, його дія спрямована на внутрішні взаємовідносини, на їх саморегулювання. У той час як дія одностороннього правового акта спрямована зовні, в основному на регулювання відносин інших осіб між собою. Причому суб'єктами регулювання можуть бути і самі суб'єкти, що видали ці акти.

Односторонні правочини є необхідним і специфічним елементом механізму регуляції цивільно-правових відносин. Разом із цивільно-правовим договором вони в комплексі забезпечують майново-розпорядливу самостійність учасників майнових стосунків і функціонування їх системи.

Вважаємо за потрібне зосередити увагу ще на одній групі засобів самоврегулювання цивільно-правових відносин – корпоративних актах, яким дослідниками приділяється значно менше уваги, ніж правочинам.

Цивільний кодекс та відповідні нормативно-правові акти надають можливість корпораціям самостійно регулювати свою діяльність на основі внутрішньоорганізаційних актів. Це певною мірою обумовлено також тим, що не можна в законодавчому порядку визначити всі аспекти функціонування корпорацій, які дуже різноманітні у силу специфіки сфер і видів діяльності. Тому багато питань регулюються корпораціями самостійно на корпоративному рівні правотворчості. У цьому випадку корпоративні акти виступають як акти неофіційного тлумачення, які доводять до відома суб'єктів, на яких поширюється їх дія, роз'яснені та інтерпретовані до особливостей функціонування конкретного суб'єкта господарювання законодавчі акти.

Кожна корпорація має свій статут, положення або інший засновницький документ, різні правила внутрішнього розпорядку, участі членів цієї організації в управлінні, обліку господарської і фінансової діяльності, взаємовідносин між різними підрозділами організації та з її клієнтами. Багаточисленні акти на локальному рівні регулюють відносини усередині корпорації між її членами, працівниками, органами управління. Усі ці нормативні документи являють собою систему корпоративних актів.

Розвиток процесу цивільно-правового регулювання допоміг зробити корпоративні акти формою самоорганізації корпорації своїх внутрішньоорганізаційних відносин. Останнім часом відбувається зростання корпоративної правотворчості через поширення корпоративного регулювання на нові види корпоративних відносин та з бурхливим розвитком великих корпорацій, діяльність яких значною мірою базується на саморегуляції, і процесом їх подальшої капіталізації. Корпоративні акти переважно регулюють організаційні (управлінські і адміністративні) і господарські відносини – відносини корпорації зі структурними підрозділами, дочірніми підприємствами та порядок здійснення єдиної промислової, торгової й управлінської діяльності.

Корпоративні правові акти є різновидом нормативних актів, мають всі їх властивості та водночас володіють особливим характером. Головна особливість полягає в його локально-правовому характері і спрямованості на регулювання внутрішніх корпоративних відносин. Крім того, вони мають такі особливості, як більш зручна форма викладу змісту, легший спосіб внесення коригувань і контролю за виконанням, видавники мають більше можливостей порівняно з іншими нормотворцями. Корпоративні акти спрямовані на захист інтересів акціонерів, збільшення капіталізації корпорації, підвищення її конкурентоспроможності на ринку.

Приймаються корпоративні акти відповідно до офіційно встановлених процедур і типових форм (за наявності) з дотриманням принципів правотворчості, зокрема: дотримання офіційно визначеного порядку прийняття і форми акта, демократизм, участь кваліфікованих фахівців, гласність. Проте не всі ці принципи є обов'язковими для дотримання у зв'язку з тим, що дана процедура має часто неформалізований порядок з наданням свободи вибору форми (поряд із загальноприйнятими, як, наприклад, положення, інструкції, правила, також різноманітні регламенти і угоди). На додаток слід зазначити, що корпоративні акти мають власні принципи – нами пропонується виокремлювати такі, як принцип самостійності (корпоративні правові акти – самостійний вид правових актів), змішаності (за юридичною природою корпоративні акти містять одночасно нормативні, індивідуальні, а іноді й ненормативні приписи), диспозитивності (надання суб'єктам цивільного права юридичної можливості саморегуляції) тощо.

Правотворчими суб'єктами можуть виступати збори акціонерів (приймають більшу частину актів), рада директорів або інший орган управління корпорації, виконавчий орган, загальні збори трудового колективу, директор. Відповідно і прийняття корпоративних актів відбувається трьома способами: погоджувально-договірний, односторонньо-колективний і односторонньо-одноосібний.

Юридичну силу корпоративні акти набувають через їх подальше санкціонування державою шляхом реєстрації або затвердження (наприклад, засновницьких документів акціонерного товариства).

Територіальна дія корпоративних актів не обмежується адміністративно-територіальними рамками, а спрямовується відповідно до мережі структурних одиниць та функціональних видів діяльності корпорації.

За суб'єктивним складом дія актів поширюється передусім на засновників та учасників корпорації, її працівників та їх об'єднання у формі структурних підрозділів, філій та представництв, а також на залежні й дочірні підприємства.

За об'єктами дія актів охоплює такі сфери: заснування корпорацій, корпоративні фінанси, корпоративні цінні папери, управління корпорацією, застосування праці в корпорації, соціальна і договірна робота.

Дія в часі має як загальні риси, так і специфічні. Зокрема, дія корпоративних актів може припинятися за загальними підставами припинення для всіх правових актів і за спеціальними підставами, існуючими тільки для цих актів (наприклад, ліквідація, банкрутство корпорації). За періодом дії нами пропонується виокремлювати епізодичні (рішення загальних зборів про виплату дивідендів за рік), разові (наказ директора про нагородження працівників), короткочасні (наказ директора про надання відпусток) та постійні (Положення

про порядок укладення господарських договорів) корпоративні акти. Законодавчо не встановлено переліку корпоративних актів.

В основному автори-правознавці повністю підтримують один одного у своїх поглядах на трактування сутності корпоративного акта. Проте на сьогодні ще не вироблено єдиного підходу до вирішення даного питання. На підставі проведеного узагальнення можемо дати авторське визначення корпоративного акта як документа корпоративних органів управління, що містять корпоративні норми – правила поведінки, які поширюються на внутрішніх та структурних суб'єктів корпорації.

Більшість корпоративних актів приймаються у рамках цивільного законодавства. Так, засновницькі документи мають найвищу юридичну силу і найвищий рівень над іншими корпоративним актами.

Ми повністю згодні з думкою Г. О. Кущенко, що головною особливістю механізму функціонування корпоративних підприємств є їх саморегуляція. Внутрішні корпоративні акти (статути, положення) автор називає актами саморегуляції¹².

Корпоративні акти в процесі саморегуляції цивільно-правових відносин виконують наступні основні функції (табл. 4.2). В. С. Якушев з цього приводу зазначає, що регулювання за допомогою корпоративних актів виконує свої самостійні функції, які є наслідками наданої державою підприємству можливості самому організувати процес господарського використання закріпленого за ним майна¹³.

Таблиця 1

Функції корпоративних актів у процесі саморегуляції цивільно-правових відносин¹⁴

Функції	Зміст функції
первинне регулювання корпоративних відносин	регулювання питань, що не входять до сфери державного правового регулювання
конкретизація правових норм загальноправових актів	конкретизація загальних положень закону, що встановлюють відповідне право корпорації на видання актів з питань регулювання внутрішньої діяльності, тобто конкретизація в актах централізованих юридичних приписів
тлумачення правових норм загальноправових актів	у певних випадках акти виступають як НПА тлумачення щодо загальноправових актів через роз'яснення та дублювання законодавчих норм в процесі доведення їх до адресатів
розвиток положень законів	відіграють роль допоміжного механізму регулювання цивільно-правових відносин, розвиваючи приписи законів і переводячи правові норми в конкретну життєву ситуацію
заповнення прогалин в праві	долають прогалини в праві оперативніше, ніж через законодавче регулювання (практика корпоративної правотворчості пішла шляхом визнання усіх ситуацій «неврегульованості» тих або інших корпоративних стосунків «кваліфікованим мовчанням» законодавця ¹⁵)
формування правосвідомості суспільства	створення корпоративних норм поведінки та стандартів корпоративного управління, які згодом легалізуються на законотворчому рівні (кодекс корпоративної етики)
випередження законодавства у встановленні норм	на основі узагальнення практики корпоративного управління приймаються законодавчі акти
локальне державне регулювання	корпоративні акти санкціонуються державою і певною мірою визначаються нею, регулюють внутрішні корпоративні відносини відповідно до державних норм
допоміжного інституту	з одного боку, самостійно регулюють корпоративні відносини, з другого, – залучені в механізм правового регулювання як допоміжний інструмент щодо правових актів, системно і ефективно регулюючи корпоративні відношення
контрольна	контроль за реалізацією корпоративної стратегії
координаційна	координація діяльності учасників процесу саморегулювання
регулятивна	деталізації правового регулювання шляхом встановлення для його учасників більш визначених взаємних прав і обов'язків
інформативна	забезпечує історичну спадкоємність і передачу соціально-економічного досвіду
охоронна	нейтралізує негативну дію зовнішніх чинників, перешкоджає проникненню небажаних тенденцій і негативних цінностей з боку зовнішнього середовища
превентивна	попередження (профілактика) правопорушень
обмежувальна	встановлює межі загальних приписів
диспозитивності	цивільно-правові відносини повинні бути у будь-якому випадку врегульовані, при цьому законодавець пріоритет віддає їх врегулюванню самим учасникам, і тільки якщо вони цього не зроблять, прогалина в правовому регулюванні заповнюється диспозитивною нормою

Таким чином, саморегуляція корпоративних відносин виступає головною особливістю механізму їх реалізації, а корпоративні акти – основним способом реалізації прав і обов'язків суб'єктів корпорації через процедури конкретизації, тлумачення, дотримання, виконання й застосування права.

Корпоративні акти слід відрізнити від актів тлумачення. Відмінність полягає в тому, що вони не встановлюють нових норм, а тільки деталізують, конкретизують, коментують норми, що містяться в нормативному акті. Так, правила внутрішнього трудового розпорядку в якості санкції за невиконання трудових обов'язків передбачають звільнення. Проте до її застосування необхідно отримання пояснення від працівника. У разі відображення цього процесу (форма пояснення, порядок його отримання) в спеціальному корпоративному акті з метою доведення до відома і роз'яснення з урахуванням особливостей конкретного підприємства, його слід визнавати актом тлумачення.

Отже, корпоративні акти слід розглядати як самостійний вид правових актів. Їх не можна однозначно віднести до якого-небудь виду правових актів, з одного боку, вони ґрунтуються на правових нормах і суворо наслідують їх, а з іншого, – є актами конкретизації права, іноді виступаючи як акти неофіційного тлумачення.

Саморегуляція тісно взаємодіє з нормативним регулюванням цивільно-правових відносин. У правовій площині необхідно забезпечити взаємодію обох механізмів регулювання відносин, оскільки система цивільних відносин об'єктивно не може управлятися тільки за допомогою наказаних ззовні правил або норм.

Таким чином, розвиток транснаціональних стосунків, поширення форм і видів цивільних відносин обумовлює перехід від державно-правового регулювання до саморегуляції, до приватноправового регулювання через вироблення індивідуальних, внутрішніх, локальних актів та правочинів. Саморегуляція цивільно-правових відносин поширюється тільки на вузьке коло їх учасників, що беруть безпосередню участь в їх установах. Законодавче вдосконалення регулювання і саморегулювання як складових єдиного механізму правової регуляції допоможе заповнити прогалини цивільно-правового регулювання.

¹ Общая теория права и государства / Под ред. В. В. Лазарева. – М.: Юристъ, 1996. – С. 132–138.

² Принципы и процедуры оценки целесообразности мер государственного регулирования. – М.: Теис, 2005. – 279 с.

³ Тихомиров Ю. А. Право и саморегулирование // Журнал российского права. – 2005. – № 9. – С. 86–96.

⁴ Горшенев В. М. К вопросу о функциях и процессуальных формах правоприменительного процесса // Ученые труды Свердловского юридического института. – 1969. – Вып. 9. – С. 52–55. – С. 52.

⁵ Лернер Б. Е. Роль и место гражданско-правового договора в процессе правового регулирования автомобильных пассажирских перевозок // Туризм: право и экономика. – 2013. – № 4. – С. 5–9. – С. 6.

⁶ Правовая система Украины: история, состояние и перспективы: В 5 т. – Т. 3: Гражданско-правовые науки. Частное право / Под общ. ред. Н. С. Кузнецовой. – Х.: Право, 2011. – С. 131.

⁷ Алексеев С. С. Предмет советского социалистического гражданского права. – Свердловск, 1959. – С. 123.

⁸ Визначені автором.

⁹ Сібільов М. М. Цивільно-правовий договір у механізмі правового регулювання у сфері приватного права // Проблеми законності: Респ. міжвідом. наук. зб. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2003. – Вип. 58. – С. 53.

¹⁰ Спасибо-Фатеева І. В. Акціонерні угоди // Право України. – 2009. – № 12. – С. 182–190. – С. 185.

¹¹ Цивільне право України: навч. посібник / І. І. Килимник, А. М. Бровдій, Д. Є. Кутоманов; Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова; Х.: ХНУМГ. – 2014. – С. 191.

¹² Куценко А. А. Корпоративные отношения как предмет правового регулирования // Автореферат дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. – Саратов, 2014. – 31 с.

¹³ Якушев В. С. Правовое регулирование внутривладельческих отношений // Антология уральской цивилистики. 1925–1989: Сб. ст. – М.: Статут, 2001. – С. 425.

¹⁴ Систематизовані та доповнені автором.

¹⁵ Потапов В. А. Корпоративные нормативные акты как вид локальных актов // Дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. – М., 2006. – 227 с.

Резюме

Антошкіна В. К. Роль правочину, корпоративних актів у процесі саморегуляції цивільно-правових відносин.

У даній статті висвітлюються особливості регулювання цивільних правовідносин за допомогою корпоративних актів, договорів, односторонніх правочинів. Розглядається, яким чином положення вказаних правових актів впливають на процеси розуміння, застосування й тлумачення в цивільному праві. Виокремлено ознаки актів саморегуляції цивільно-правових відносин.

Значна увага приділена автором питанню визначення поняття, природи та особливостей саме корпоративних актів. Окреслено сферу застосування, функції корпоративних актів у процесі саморегуляції цивільно-правових відносин, відмінність від актів тлумачення.

Ключові слова: акти саморегуляції цивільно-правових відносин, правочин, корпоративний акт, функції корпоративних актів у процесі саморегуляції цивільно-правових відносин.

Резюме

Антошкіна В. К. Роль сделки, корпоративных актов в процессе саморегуляции гражданско-правовых отношений.

В данной статье освещаются особенности регулирования гражданских правоотношений посредством корпоративных актов, договоров, односторонних сделок. Рассматривается, каким образом положения указанных правовых актов влияют на процессы понимания, применения и толкования в гражданском праве. Выделены признаки актов саморегуляции гражданско-правовых отношений.

Значительное внимание уделено автором вопросам понятия, природы и особенностей именно корпоративных актов. Определена сфера их применения, функции корпоративных актов в процессе саморегуляции гражданско-правовых отношений, отличие от актов толкования.

Ключевые слова: акты саморегуляции гражданско-правовых отношений, сделка, корпоративный акт, функции корпоративных актов в процессе саморегуляции гражданско-правовых отношений.

Summary

Antoshkina V. The role of contract, corporate acts in the process of civil law relations self-regulation.

The article under consideration covers the peculiarities of regulation of civil law relations by means of corporate acts, treaties, unilateral contracts. Also it contemplates the way the provisions of the regulations affect the processes of understanding, application and interpretation in civil law. In the current article the features of the acts of civil law relations self-regulation are highlighted. What is more, the author of the article pays special attention to the problem of identifying of the notion, nature and peculiarities of the corporate acts. He defines the scope of corporate acts application, their functions in the process of civil law relations self-regulation, and the distinctions between them and interpretation acts.

Key words: acts of civil law relations self-regulation, contract, corporate act, the functions of corporate acts in the process of civil law relations self-regulation.

УДК 347.92

Х. А. ДЖАВАДОВ

Хикмет Аловсат оглы Джавадов, кандидат юридических наук, научный сотрудник, докторант Института государства и права им. В. М. Корецкого НАН Украины

ОТДЕЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ ОПРЕДЕЛЕНИЯ РЕЗУЛЬТАТОВ ГРАЖДАНСКОГО СУДОПРОИЗВОДСТВА

Исследование гражданского судопроизводства актуализирует проблему определения его результатов, так как именно результаты дают представление об итогах и последствиях процессуальной деятельности, позволяют оценить ее.

При этом тема результатов судопроизводства, как правило, не является самостоятельным предметом исследования ученых, однако, зачастую определенные суждения формируются правоведами в контексте анализа смежных проблем. В частности, вопросы, связанные с определением результатов судопроизводства, рассматриваются в работах таких авторов, как В. С. Бигун, А. П. Вершинин, С. Л. Дегтярев, С. О. Короед, Д. Я. Малешин, С. А. Семикина, Г. П. Тимченко, А. Р. Хакимулин, И. В. Харламова и многих других ученых. Однако, единство в научных взглядах отсутствует, что обуславливает необходимость дальнейших исследований. В частности, целью данной статьи является рассмотрение вопроса об определении результатов гражданского судопроизводства.

Некоторые авторы связывают результаты процессуальной деятельности с защитой субъективных прав и интересов^{1,2}. Действительно, в определенной степени защита может рассматриваться как результат судопроизводства. Однако, лишь по некоторым категориям исков с постановлением судебного решения защита нарушенного (оспоренного) права получает свое завершение. В большинстве случаев требуется реальное исполнение судебного решения, которое может и не состояться по объективным причинам (например, отсутствие имущества у должника). В то же время, эфемерность защиты и сомнительность ее достижения в каждом случае судебного обращения не может быть основанием для утверждений о том, что в таких случаях гражданское судопроизводство оказалось безрезультатным. Результат судопроизводства представляет собой категорию из сферы сущего. Поэтому более целесообразно связывать результаты судопроизводства с его закономерными последствиями, наступающими в качестве необходимого итога процессуальной деятельности. Другой вопрос, что результат судопроизводства может получить как позитивную, так и негативную оценку, однако сам факт его достижения требует объективного отображения.

Другие ученые рассматривают процессуальные правоотношения как результат процессуальной деятельности. А. П. Вершинин называет формой и результатом гражданско-процессуальной деятельности гражданские процессуальные правоотношения³. Сложно отрицать наличие причинно-следственных связей между процессуальной деятельностью и процессуальными отношениями. Однако, полагаем, что их взаимодействие не может быть сведено исключительно к причинно-следственному типу. Более соответствующими будут утверждения о параллельном развитии, постоянном взаимном перетекании правоотношений и деятельности. Процессуальная деятельность имеет своим результатом возникновение (изменение, прекращение) правоотношений, но и правоотношения побуждают дальнейшую процессуальную деятельность. При этом